

**СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ МИКОЛИ ПАВЛОВИЧА КОЗЛОВСЬКОГО
(28.10.1956 – 24.05.2020)**

24 травня 2020 року, на 64 році життя, після тяжкої хвороби, відійшов у Вічність відомий український учений-еколог, фахівець у галузі екології угруповань фітонематод та індикації екологічного стану лісових екосистем, доктор біологічних наук, член-кореспондент НАН України, академік Лісівничої академії наук України, директор Інституту екології Карпат НАН України, Микола Павлович Козловський.

М.П. Козловський народився 28 жовтня 1956 р. в с. Лобачівка Горохівського р-ну Волинської обл. Навчався на біологічному факультеті Львівського державного університету імені Івана Франка (1974-1979 рр.) за спеціальністю «Зоологія і ботаніка». Після цього розпочав свою професійну діяльність у відділі біогеоценології Львівського відділення Інституту ботаніки АН України ім. М.Г. Холодного (від 1991 р. – Інститут екології Карпат НАН України) на посаді інженера. У 1988 р. захистив кандидатську дисертацію

на тему «Нематодні комплекси грабових дібров верхів'я басейну Дністра та їх біогеоценотична роль», науковим керівником якої був член-кореспондент НАН України М.А. Голубець. У 2000 р. отримав вчене звання старший науковий співробітник за спеціальністю екологія. Продовжував досліджувати фітонематодні угруповання, та в 2007 р. успішно захистив докторську дисертацію на тему «Біоіндикаційні властивості фітонематодних угруповань наземних екосистем Карпатського регіону». Звання члена-кореспондента НАН України був удостоєний у 2018 р. В Інституті екології Карпат НАН України Микола Павлович пройшов шлях від інженера до директора, на посаді якого був затверджений у 2010 р.

Увесь науковий шлях М.П. Козловського був пов'язаний з дослідженням екологічної ролі й досі маловивченої групи ґрунтових організмів – фітонематод у функціонуванні лісових екосистем, а його кандидатська дисертація була першою роботою в колишньому СРСР щодо вивчення цієї групи тварин, захищеною за спеціальністю «екологія». Дослідження М.П. Козловського дозволили започаткувати новий напрям – «екологія угруповань фітонематод». Свої унікальні дослідження, які не мають аналогів в Україні та за кордоном, він узагальнив в одноосібній монографії «Фітонематоди наземних екосистем Карпатського регіону» (Львів, 2009. – 316 с.).

Значну частину своєї наукової діяльності М.П. Козловський присвятив дослідженню нематодних угруповань Українських Карпат. Так, у 1999 році, на території Сколівських Бескидів (Українські Карпати) вченим уперше було виявлено поширення золотистої картопляної нематою, що призвело до запровадження державного карантину на вирощування картоплі та запроваджено заходи щодо елімінації цих паразитичних організмів.

Він встановив загальні закономірності формування нематодних угруповань у первинних екосистемах висотних поясів рослинності Українських Карпат і визначив основні риси структурних змін цих угруповань у вторинних біогеоценозах. Він також розробив схему участі нематодних угруповань у споживанні енергії в екосистемі. На основі досліджень споживання енергії трофічними групами ґрунтових нематод у первинних екосистемах лісового, субальпійського та альпійського поясів рослинності вивчив загальну закономірність цього процесу, що стало основою для розроблення методики оцінки змін функціональної організації ґрунтових нематод у вторинних екосистемах. Істотна різниця у функціональній організації угруповань ґрунтових нематод первинних і вторинних екосистем дозволила розробити класифікацію їх комплексів за функціональними ознаками. Дослідженнями вченого було показано, що ця закономірність також загалом властива для угруповань ґрунтових безхребетних тварин у первинних і вторинних біогеоценозах. Це дозволило використовувати ґрунтових нематод як біоіндикаторів функціональної організації угруповань ґрунтових безхребетних у наземних екосистемах. Цьому присвячена низка його публікацій, зокрема «Біотичне різноманіття ґрунтових фітонематод рослинних поясів Українських Карпат // Науковий вісник Львівського університету. Серія біологія, 2002. – Вип. 28. – С. 218-231»; «Природність лісових біогеоценозних екосистем Карпат

та її біоіндикація на основі нематодних комплексів // ScienceRise, 2015. – № 9(4). – С. 51-57».

Використання біоіндикаційних властивостей нематодних угруповань дало змогу ідентифікувати екосистеми первинного й вторинного типів і з'ясувати відмінності функціональної організації угруповань безхребетних ґрунту у вторинних екосистемах порівняно з первинними, охарактеризувати санітарний стан вторинних лісових і гірських агроекосистем. На основі цих досліджень обґрунтовано способи збереження природного різноманіття фітонематод і штучного регулювання структурно-функціональної організації фітонематодних угруповань з метою формування нефітопатогенних комплексів у лісових екосистемах, підвищення їх стійкості та продуктивності. Результати цих досліджень висвітлені у статті «Класифікація фітонематодних комплексів первинних і вторинних наземних екосистем Українських Карпат й перспективи її практичного використання // Науковий вісник Львівського університету. Серія біологія, 2006. – Вип. 41. – С. 54-62».

Особливої актуальності його дослідження набувають зараз, у зв'язку з проблемою всихання ялинових лісів. Саме М.П. Козловський встановив, що на гірських територіях у вторинних ялинових лісах формуються фітопатогенні ґрунтові нематодні комплекси, які негативно впливають на кореневу систему ялини європейської та є однією з причин погіршення її санітарного стану, а в окремих випадках і всихання. Вчасно проведені біоіндикаційні дослідження структури нематодних угруповань ґрунту дають можливість оцінити сучасний санітарний стан ялиників і передбачити перспективи їх подальшого розвитку на основі постійного моніторингу цього процесу. Схожа ситуація має місце й на Поліссі, де проведені дослідження всихаючих масивів соснових лісів і встановлена роль активізації аборигенних видів

нематод у цих процесах під впливом кліматичних чинників, зокрема, кількості опадів. Одна з фундаментальних статей, присвячена цьому питанню: «Стовбурові нематоди як чинник зниження стійкості та всихання смереки // Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість. – Випуск 30. – Львів: НЛТУ України, 2006. – С. 321-326».

Загалом, М.П. Козловський є автором і співавтором 180 наукових праць, у т.ч. співавтором 5 колективних монографій: «Антропогенні зміни біогеоценологічного покриття в Карпатському регіоні», «Екологічна ситуація на північно-східному макросхилі Українських Карпат», «Екологічний потенціал наземних екосистем», «Экология и фауна почвенных беспозвоночных Воыно-Подолья», «Концептуальні засади сталого розвитку гірського регіону».

М.П. Козловський був членом секції «Рационального природокористування» Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки, членом Бюро Ви-

конкому Західного наукового центру НАН України та МОН України й головою секції «Екології, загальної біології та охорони природи», головним редактором наукового щорічного збірника Інституту екології Карпат НАН України «Наукові основи збереження біотичної різноманітності», заступником головного редактора наукового збірника "Природа Карпат: науковий щорічник Карпатського біосферного заповідника та Інституту екології Карпат НАН України", членом редколегій низки інших періодичних наукових видань, членом Президії Лісівничої академії наук України.

Світла пам'ять про Миколу Павловича, непересічного науковця, відповідального керівника, вірного товариша й друга назавжди лишиться в серцях його колег і друзів.

**О.О. Кагало, О.Г. Марискевич,
Ю.В. Канарський, В.Г. Кияк,
О.Г. Лобачевська,
І.М. Шпаківська, О.О. Андрєєва**